2.

DISSERTATIO
INAUGURALIS
MEDICO - PRACTICA
DE
MORBILLIS.

QUAM

ANNUENTE INCLYTA FACULTATE MEDICA

IN

ANTIQUISSIMA AC CELEBERRIMA UNIVERSITATE VINDOBONENSI

PRO

SUPREMA DOCTORATUS LAUREA SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS, AC PRIVILEGIIS RITE ET LEGITIME ADQUIRENDIS PUBLICÆ DISQUISITIONI

SUBMITTIT

GEORGIUS LEITHNER,
STYRUS OBERWOELSENSIS.

DISPUTABITUR

IN UNIVERSITATIS PALATIO

DIE MENSIS AUGUSTI, ANNI MDCCLXXXIII.

VIENNÆ,
IN TYPOGRAPHIA KROYSSIANA.

EXCELLENTISSIMO,
AC
ILLUSTRISSIMO
DOMINO DOMINO
FRANCISCO
ANTONIO
SAC. ROM. IMP. COMITI
A
KHEVENHÜLLER
DOMINO DOMINIORUM SUPERIORIS
ET INFERIORIS FLADNITZ, STURMBERG, WAXENEG, ANGER, ZLINN,
BRZEZOLUPP,
TERRARUM HÆREDITARIARUM AULÆ
MAGISTRO ARCHIDUCATUS AUSTRIÆ INFRA
ONASUM, ET TERRARUM HÆREDITARIARUM STABULI PRÆFECTO DUCATUS CARINTHIÆ
AUREI VELLERIS EQUITI,
SAC. CÆS. REG. APOST. MAJESTATIS
CAMMERARIO ET CONSILIARIO
INTIMO ACTUALI,
ITEMQUE
GUBERNATORI ET PROVINCIALI
CAPITANEO UNITARUM INTERIORIS
AUSTRIÆ PROVINCIARUM
&c. &c.
DOMINO DOMINO
GRATIOSISSIMO.

EXCELLENTISSIME,

AC

ILLUSTRISSIME

SAC. ROM. IMP.

COMES!

Si TUUM in me proficiſcendum beneficium, cujus ſemper maxima recordabor lætitia, penſitatus conſiderarem; merito hæſitabam, an ad id ſane maximum a TE petendum me accingerem; ut primitias meorum ſtudiorum glorioſiſſimo TUO inſcribi Nomini patiaris. Nam ſumma omnium in TE exiſtimatio, atque dignitas, quæ TIBI in-

eſt,

eſt, tam illuſtri ſita ſunt loco, ut hoc Opuſculum TIBI conſecrare prorſus indignum exiſtimarem. Cum autem TUAM inſignem clementiam, atque ornatiſſimam animi indolem luculentius cognoſcerem, atque nobiliſſima commendatione inſtructus incitarer; hanc TUAM benevolentiam, atque protectionem me impetraturum non dubitavi. Et ſane vix ullus tantam co-

mita-

mitatem ac clementiam ſibi mente propo-nere poterit, qua me hanc gratiam pe-tentem excipere dignabaris. Sed iſtum TUUM, ut ita dicam, innatum cha-racterem merita longe ſplendidiſſima exor-nant, quæ vivis adumbrare coloribus ve-reor, ne hanc animi TUI dotem omni laude longe illuſtriorem aperte lædam.

Nam Princeps TIBI confidens, cum TUAM ſagacitatem ex ampliſſimis a multis abhinc annis ſumma fama adminiſtratis dignitatibus abunde collegerit, TE GUBERNATOREM unitarum Interioris Auſtriæ provinciarum præ cæteris elegit, probe perſpiciens, TE & ſapientiſſimum & digniſſimum eſſe, cui tanta dignitas, a qua ſalus omnium TUAE tutelæ ſub-

jecto-

jectorum dependet, ante alios tuto committatur. Doctus, qui non raro TUIS dilucidantibus conſiliis indiget, TUUM intelligendi acumen, retinendique capacitatem obſtupeſcens admiratur. Nobilitas ſumma, quæ TUA coruſcat præſentia, TUA amoeniſſima converſandi conſuetudine delectatur. Dubiis rebus implicatus, fortunisque periclitans TUIS

juſtiſ-

juſtiſſimis judiciis ſalvatur. Pauper TUA liberaliſſima humanitate munificentiſſime levatur.

Non indiges adulantium clientum præconiis; ſiquidem TUA in omnes quoscumvis merita, atque beneficia longe illuſtriſſima in animis ſtruunt monumenta, quæ ſeræ poſteritati indelebilis erunt memoriæ.

Sint itaque EXCELLENTISSIME COMES, PATRONE MUNIFICENTISSIME! *meorum laborum primordia perpetuæ gratitudinis, ac obſervantiæ monumentum, quod, ſi ea, qua me* TUUM *potentiſſimum patrocinium implorantem, exceperis benignitate; omne felicitatis punctum, & votorum meorum finem attigi, nec mihi quidquam reliquum eſt*

quam

quam TE exorare, ut me impoſterum quoque & gratia, qua polles, & Patrocinio TUO proſequi non dedigneris.

EXCELLENTIAE TUAE

Devinctiſſimum
GEORGIUM LEITHNER.

Morbilli vi nominis ſpectata, parvi quidem morbi ideam præſeferunt, ſed ſi epidemicas conſtitutiones, aut aliorum morborum complicationes ſimul intueamur; videmus eos ſæpe periculoſisſimos, atque Funeſtiſſimos eſſe. Eſt autem hic morbus ſpecies Febris exanthematicæ ſui generis cum eruptione macularum rubrarum ad ſuppurationem non tendentium, incertamque figuram referentium, quæ finiente morbo furfurum adinſtar desquammantur.

De origine morbillorum Auctores æque variant, ac variolarum, quorum alii, ut *Mercurialis* & *Lidelius* negant, hos morbos Veteribus jam fuiſſe notos, ſed primo *Avicennæ*, aliorumque Arabum ævo innotuiſſe. Verum *Drelincurtius* acriter defendit hos morbos non ſolum *Rhazi Avicenna* longe majoris ætatis, ſed etiam Græcis jam fuiſ-

fuiſſe notos, & tantum exanthematum nomine deſignatos. Alii notitiam morbillorum Græcis tribuunt eo ex capite, quod hi ab Arabibus ut novi morbi non fuerint deſcripti, quod procul dubio factum fuiſſet, ſi illis incogniti fuiſſent.

Si autem altius inquiratur; videntur morbilli antiquis temporibus aut nunquam epidemice graſſati, aut non omnibus nationibus, ut nunc communes fuiſſe. Nam ante Batavorum in Orientales & auſtrali - Orientales inſulas adventum morbilli & variolæ his incolis plane incogniti fuerunt. Quamobrem hi incolæ, quibus Hollandi nondum imperarunt, navigantibus acceſſum ex mari in terram denegarunt.

Quæſtio, cur a Veteribus hi morbi accurate non fuerint deſcripti, facile ſolvitur, ſi perpendimus eos primis temporibus benigniores fuiſſe, quos conſequenter conſueta methodo antiphlogiſtica, uti omnes alias febres acutas curarunt, quæ conſtabat in abſtinentia ciborum, et potu multo diluente. Quod autem benigniores fuerint primis temporibus; ratio eſt, quod corpora fuerint robuſtiora, magis excercitata, injuriis aeris magis aſſueta, nec adeo delicata, nec luxu deperdita.

Sæcu-

Sæculo autem ſeptimo morbilli primo in Hiſpania graſſari, inceperunt procul dubio Arabum commercio illuc delati; inde vero in alias magis, minuſve diſſitas regiones paullatim proſerpſerunt. Quum locus hic non ſit hiſtoriam & propagationem hujus morbi conſcribendi; hinc hæc latius noſſe, qui voluerit, alios conſulere poterit.

* * *

His præmiſſis jam proprietates morbillorum partim ſibi ſolis, partim etiam variolis communes conſiderandæ veniunt.

Primo. Morbilli contagio propagantur, & homines iiſdem mœnibus concluſos corripiunt; quod ex obſervationibus & hiſtoria inoculationis patet. Sed quæſtio eſt, an contagium ſolum morbillos propaget. Sunt, qui affirmant; ſunt etiam, qui negant eo, quod modo epidemice, modo ſporadice graſſentur. Hinc concludunt præter contagium debere illos aliam originem habere. Sed ſi præter contagium aliam originem haberent, tunc deberent morbilli epidemice graſſantes omnes homines morbillos nondum paſſos adficere & corripere, quod tamen non contingit in hominibus eo, quod non omnia corpora ſint diſpoſita; inde fit, ut miaſma, ſi etiam ſuſcipiatur, in non diſpoſitis vel iners maneat, donec alia accedat cauſ-

ſa, aut eadem cauſſa duplicetur, vel iterum ex corpore per varia colatoria: ut vias urinæ, ſudoris &c. expellatur, quin morbus in actum deducatur. Idem obtinet in morbillis ſporadicis.

Secundo. Venenum morbilloſum vim & efficaciam citius amittit, quam varioloſum. Certum tempus, quamdiu vis & efficacia veneni morbilloſi æque ac varioloſi retineatur, aſſervarique poſſit, obſervationibus Practicorum determinatum nondum eſt; Sed citius venenum mõrbilloſum vim amittere certo conſtat; cum nulla hiſtoria poſſit aſſignari, quod poſt plures annos vis contagii veſtibus aut aliis rebus morbillantium adhucdum inhæſerit, ut inde homines hoc morbo correpti fuerint.

Verum variolæ poſt multos annos propropagationis vim retinent, de quibus hic per tranſennam obſervationem notatu omnino dignam inſerere liceat circa efficaciam & vim abſque diſpendio diutiſſime perſiſtentem contagioſi miaſmatis, quæ refertur *in Londin: Magazin: Sept.* 1752. „ In Anglia veſpillo aperuit ſepulcrum, in quo „ ante triginta annos vir variolis defunctus „ fuerat reconditus. Fracto ſarcophagi oper- „ culo fœtor illico prorupit magnus. Intra

„ pau-

„ paucos dies quatuordecim ex iis, qui ad-
„ fuerant, variolis laborabant, omneſque
„ pagi incolæ morbum nondum paſſi ægrota-
„ bant binis unice exceptis. Notatu impri-
„ mis dignum eſt, variolas inde in omnes
„ penetraſſe urbes, ex quibus homines ſe-
„ pulturæ interfuerant.

Tertio. Morbilli plerumque ſemel tantum hominem corripiunt. Dico plerumque; nam non deſunt obſervata præſtantiſſimorum Medicorum, qui homines bis, immo ter morbillis correptos annotarunt; inter quos *Celeberrimus de Haen rat: med: Tom:* 3. commemorat, ſe in epidemica conſtitutione Viennæ infantes morbillis correptos obſervaſſe, quos antea jam in eodem morbo curavit. Sic etiam *Clariſſ. Home* bis & ter iteratorum morbillorum exempla adfert. Quare hæc exempla cum Clariſſ. *Roſenſtein* non ſunt neganda, qui veros morbillos ſæpius redire non admittit, ſed tantum ſpurios. Verum ſpurii morbilli non ſunt ea ratione defendendi, ut variolæ ſpuriæ, cum inter veros & ſpurios nullum diſcrimen poſſit aſſignari, niſi ſub ſpuriis maligni intelligantur uti *Morton Pyretolog: Tom:* 3. *cap.* 3. qui etiam exemplum adfert alicujus bis morbillos paſſi.

Quarto. Venenum morbilloſum eſt ea natura, ut ubicunque applicatum ſemper producat morbillos. Hoc enim venenum non eſt ex ea claſſe, quod tantum unica via noceat: dantur venena, quæ deglutita innoxia ſunt, ſi vero vulneri applicentur; letalia fiunt. Venenum autem morbilloſum ſemper inficit hominem, ubicunque & quomodocunque applicetur.

Quinto. Morbilli epidemice graſſantes plerumque exitioſi ſunt. Si Autores ab illo tempore pervolvimus, quo morbilli accuratius obſervantur, invenimus epidemicos morbillos plerumque exitioſos fuiſſe. Sic ut plures omittamus inſtantias *Morton: Pyretol: Tom:* 3. *cap.* 3. commemorat anno 1670 Londini omni ſeptimana tercentos morbillis conſumtos fuiſſe. Anno 1732, Viennæ morbillantes febri inflammatoria corripiebantur, & in prima febris periodo morbillorum eruptio apparebat, quorum aliæ, maculæ in hac parte corporis rubræ in illa pallidæ conſpiciebantur cum faucium inflammatione. Secunda vel tertia die ſphacelus in faucibus aderat, alvus laxa, & maculæ evaneſcebant; tertia vel ad ſummum quarta die fere omnes moriebantur. Anno 1742. Londini nongenti, octuaginta unus morbillis perierunt. Anno 1772. Viennæ morbilli & febres putridæ late graſſati fuerunt.

Sex-

Sexto. Morbilli in malignam conſtitutionem incidentes funeſtiſſimi ſunt.

Conſtitutio maligna alioquin ejusmodi progignit morbos, qui curatu difficillimi omni fere medicinæ pertinaciter reſiſtunt, vireſque vitales ſubito proſternunt; morbilli autem libenter ſibi adſciſcunt morbos vel epidemicæ vel annuæ conſtitutionis, & cum his complicantur; quid mirum, ſi morbilli cum aliis morbis complicati genium conſtitutionis regnantis ſimul ſequentes inde typum alias conſuetum mutent, atque plurimum exacerbati funeſtiſſimi evadant. Itaque in tali conſtitutione morbillantes ſollicite a ſanis ſunt ſegregandi, ne ſani pariter hoc morbo inficiantur atque correpti conſumantur. Nam a morbillis æque ac variolis per totam vitam immunes eſſe poſſemus, dummodo virus corpori non communicaretur.

Septimo Venenum morbilloſum alios quoque amat morbos. Obſervatum enim eſt & obſervatur adhucdum morbillos alios morbos vel annuæ conſtitutionis, vel epidemiæ regnantis ſibi adſciſcere, indeque exacerbari, quare hyeme & vere plerumque morbi pectoris inflammatorii cum morbillis complicantur; æſtate vero morbi hujus tem-

peſtatis uti bilioſi, putridi, maligni, non raro etiam compoſiti ex bile & phlogoſi morbillis ſe aſſociant; hinc etiam ex anni tempore indicatio deſumenda eſt.

Octavo. Morbilli frequentius in phthyſin abeunt, quam variolæ. Morbillos in phthyſin abire multis jam abhinc ſæculis conſtat. Cauſſæ enim facile innoteſcunt, ſi conſideramus acre ſtillicidium narium morbillorum ſemper comes, & pulmones præ primis petens; ſi perpendimus pulmones plerumque inflammatos, & ſæpe benignam reſolutionem reſpuentes; ſi videmus tuſſim pulmones acri lympha ſimul oneratos ſemper defatigantem; ſi cum *Tiſſot avie au peuple* obſervamus materiam morbilloſam per alvum vel os critice non evacuari, sed ad pulmones deponi, unde oppreſſio pectoris, tuſſis aucta febris & tandem ſuppuratio ſuccedit, & inde phthysis pulmonalis. Nonnunquam tamen non tantum malum phthyſeos, ſed diuturna, pertinax, & vix non convulſiva tuſſis oritur; niſi quod in morbillis epidemicis ſæpe numero contingit, infantes, ac teneri compage præditi nono maxime die ſuffocati pereant.

„ Uſitatiſſimus hujus phthyſeos prodromus notante *Morton in Phthyſiol: libr* 3. „ *cap.* 12. eſt levis peripneumonicus adfec„ tus, vel tubercula ſcrophuloſa in ipſis „ pulmonibus nata, quæ primum in priorum morborum declinatione ſemper oriri „ ſolent; quo fit, ut febrilis calor non tantum rurſus accendatur, verum etiam tuſſi, „ dispnœa, vigiliis ſiti inappetentia, immo „ etiam aliquando dolore pectorali, atque „ aliis incipientis phthyſeos ſignis ſtipata „ redeat.

Quod vero morbilli frequentius in phthyſin abeant, quam variolæ, ratio eſt, quod variolæ ſæpius, quam morbilli nullam inflammationem ſibi junctam habeant; quod acre ſtillicidium narium variolas non comitetur, nec pulmones petat; quod variolantes ante morbi eruptionem catarrho non vexentur, uti morbillantes, ut bene monuit *Hoffmannus* inquiens: „ ante erup„ tionem morbillorum adſunt quidem pari„ ter (uti in variolis) inquietudines pavo„ res in ſomno, cordis palpitationes facta „ efflorefcentia ceſſantes, ſed materia ma„ gis infeſta eſt pulmonibus; ideoque id „ ſingulare habent, quod indivulſus comes „ ſit tuſſis violenta, ferina, qua infantes

„ ſæpe per quatuordecim & longius antè „ dies excruciantur.

Nono. Morbilli aërem frigidum non admittunt. Morbilli etiam æſtate graſſantes ſæpe numero cum peripneumonia conjunguntur, præſertim ſi febris inflammatoria ſtationaria evadat: quid mirum? ſi hyeme, vel vere frigido, quo morbilli plerumque erumpunt, hanc peripneumoniam tanquam inevitabilem ſibi comitem accerſant. Aerem frigidum autem invitare peripneumoniam, tuſſim exaſperare, ſtillicidium acre augere ultro patet; hinc morbillantes etiam reconvaleſcentes aerem frigidum caveant, ne peripneumonia corripiantur.

Decimo. Morbilli acida toto tempore non ferunt, licet febris inflammatoria ea poſcat. Nam acida fauces irritant, irritando tuſſim, quæ ſemper comes morbillorum eſt, exaſperant, atque periculum ſuffocationis augent; cum tuſſis adeo ſit infeſta pulmonibus, ut inde etiam cauſſa phthyſeos ſæpe numero repeti poſſit.

Undecimo. Morbilli in regionibus calidis crudelius graſſantur, quam frigidis; Ratio videtur in calore eſſe ſita, qui corpora laxa reddit, ut saburra in primis viis faci-

cilius generetur, ex qua febres putridæ dein exurgunt, quibuſcum morbilli complicati homines e medio tollunt. Sic legimus priori ſæculo in inſula Auſtrali-Orientali Moa tertiam partem hominum morbillis fuiſſe conſumtam. Idem triſte fatum experiuntur morbillantes in Jamaica, qui ſibi ipſis plerumque relinquntur, ubi morbilli crudelius graſſantur, quam variolæ epidemicæ in Europa. Majori Sævitie morbilli in Hiſpania graſſantur, quam in Germania aut regionibus magis borealibus.

Duodecimo Morbilli cum variolis ſimul non complicantur.

Diemerbroeckius vult obſervaſſe morbillos cum variolis ſimul complicatos; quam complicationem cum vix non omnes in dubium vocent, cum quid tale nunquam obſervaverint; certe huic viro fides ſancta non eſt adhibenda, ſed hoc cum aliis tenendum, quod morbilli & variolæ eodem tempore in eodem loco ſimul graſſentur, quin tamen quis his morbis ſimul corripiatur; ſed uno morbo ſuperato in alium incidat.

* * *

Antequam cauſſæ morbillorum disquirantur discrimen, quo morbilli ab aliis exanthematibus variis interſtinquntur, exponendum eſt.

A variolis morbilli differunt 1mo. quod morbillantes adfectione catarrhali, angina, coryza, & acri lacrimarum ſtillicidio vexentur. 2do quod febris morbilloſa aerem frigidum non admittat, cum pulmonibus præprimis ſit inimica quem tamen varioloſa poſcit. 3tio quod morbilli non eleventur in veſiculas, nec in ſuppurationem abeant, ut variolæ.

A ſcarlatinis 1mo quod morbilli ſint magis elevati, magis discreti, minus confluentes, minusque rubri; ſcarlatinæ maculæ vero colore æquali confluunt, & in pannum quaſi ſcarlatinum æqualis coloris abeunt. 2do quod morbilli regulare plerumque tempus eruptionis atque exareſcentiæ obſervent, propriisque symptomatibus mox enarratis ſtipentur; ſcarlatinæ vero omni morbi tempore erumpere obſervantur, nec iisdem ſemper ſymptomatibus ſtipari.

A petechiis, quod morbilli petechias amplitudine & elevatione tantiſper notabiliori superent. *Hoffmannus* quod petechiæ colore varient, mox ſunt roſeæ, rubræ, bruneæ, vel nigræ, mox cinereæ vel plumbeæ, incertoque tempore atque ordine erumpunt; „ quod petechiæ ſemper hic il-
„ lic

„ lic per collum, pectus, brachia, vel cru-
„ ra figura exquiſitiſſime rotunda ſpargan-
„ tur, ac ſi a morſu pulicum ortum cape-
„ rent. *Morton.*

A milliaribus, quod morbilli ſint maculæ; milliaria autem puſtulæ exiguæ, milli ſeminis, aut lentis magnitudinem habentes, nec contagio propagentur, nec certum eruptionis ordinem obſervent; nam plerumque in collo primum in conſpectum veniunt. Subinde etiam nullam febrim ſibi comitem habent, quæ nunquam in morbillis deſideratur.

A ſcorbuto, quod ſcorbuticæ maculæ latiores ſint, ac morbillorum, coloris obſcure rubicundi, ut plurimum ſine febri, vix ante ſeptimum vel nonum diem in conſpectum veniunt ſine pruritu.

Cauſſa morbillorum ab antiquis varia ſtatuebatur. Avicenna, aliique Arabes cauſſam hujus morbi a ſanguine menſtruo graviditatis tempore reſtitante repetierunt; qui tamdiu deliteſcat, donec ſpecifica cauſſa accedat. Sed hanc cauſſam non eſſe ex conſideratione inoculationis & analyſi chemica ſanguinis menſtrui patet. Nam quamprimum venenum morbilloſum corpori commu-

municatum & corpus diſpoſitum eſt, homo brevi febri morbilloſa corripitur, unde apparet, venenum morbilloſum non diu poſſe in corpore latere, quin in morbum erumpat.

Neque altera ex parte ſanguinem menſtruum cauſſam eſſe inde elucet, quod ſanguinis menſtruus æque purus, æque innoxius ſit, ac de vena miſſus; qui ſi acrimoniæ fomitem in ſe contineret, certe non tamdiu in corpore præſertim valde tenello poſſet deliteſcere, quin poſt breve tempus reliquam humorum maſſam inficeret, morbumque progigneret. Et tamen homines ſunt qui provecta ætate aut plane non per omnem vitam hoc morbo infeſtantur. Accedit, quod aliquæ feminæ toto graviditatis tempore hoc fluxu menſtruo regulariter gaudeant; quare abſente cauſſa effectus deberet evaneſcere, atque infantes a talibus feminis excluſi per omnem vitam ab hoc morbo eſſe immunes, quod tamen obſervationibus haud reſpondet.

Vera cauſſa videtur eſſe ipſum venenum morbilloſum aeri, aut veſtibus, aut aliis rebus inhærens, quod ſi corpori applicatur & ſanguinis maſſa adficitur; effectum ponit, febrim cauſſat, & omnia ſymptomata gignit,

nit, quæ per decurſum hujus morbi obſervantur.

Attamen præter hanc cauſam requiritur etiam diſpoſitio corporis, ſine qua miaſma aut iners manet, donec alia accedat cauſſa, aut per colatoria varia ex corpore rurſus eliminatur, quo homo denuo ab hoc morbo immunis manet, donec alio tempore, dum corpus diſpoſitum eſt, miaſma de novo applicetur, morbuſque procreetur.

Nota. Non quævis ætas, nec quivis homo omni tempore vel epidemica conſtitutione regnante aptus eſt ad morbos contagioſos ſuſcipiendos ſic obſervantur homines, qui quadam epidemica conſtitutione regnante omne commercium cum morbillantibus habentes non eodem morbo adficiuntur, alio vero tempore facillime, & cum primis corripiuntur; quare diſpoſitio ſane inter cauſſa locanda cenſetur.

* * *

Nunc jam diviſio, eaque varia ſtatuenda eſt.

1mo. Morbilli dividuntur in *Sporadicos* qui tantum hinc inde quemdam adficiunt, & in *Epidemicos*, qui plurimos corripiunt.

2do. In febrim morbilloſam *cum eruptione* exanthematum, quæ fere ſemper contingit, & in febrim morbilloſam *ſine eruptione*, quæ rariſſime, tamen a *Morbon* obſervata eſt. in ſua *Pyretolog: Tom:* 3. *cap.* 3.

3tio. In morbillos *benignos*, qui leviſſima & pauca ſymptomata habent, & in *malignos*, qui cum periculoſiſſimis, & plurimis ſymptomatibus conjunguntur.

4to. In *regulares*. qui omnia tria ſtadia mox deſcribenda accurate obſervant; & in *irregulares*, qui ab his ſtadiis deflectunt, hinc citius vel ſerius erumpunt, diſparentque, nec faciem primo ſed humeros, uti *Sidenham* obſervavit, occupant, nec aliorum more ſquammularum forma decidunt.

* * *

Stadia quæ in morbillis obſervanda veniunt, ſtatuuntur tria; primum *Contagii*, ſecundum *Eruptionis*, tertium *convaleſcentiæ* ſeu *exarceſcentiæ*.

Primum ſtadium complectitur illud tempus, quod inter initium morbi, & ipſam macularum rubrarum eruptionem intercedit, quæ tertio die finiente, aut quarto incipiente in regularibus contingit.

Secundum ſtadium initium ſumit, dum morbilli ſeu maculæ rubræ erumpunt, quæ eruptio tertio, quartoųe die obſervatur, & ſe extendit ad ſextum vergentem vel ſeptimum diem incipientem, dum maculæ ſquammularum forma decidere conantur.

Tertium ſtadium conſideratur a die ſexto vergente vel ſeptimo innitiante, dum maculæ emori, & cuticula rumpi incipiunt, & finitur die nono, quo jam nullæ maculæ amplius conſpiciendæ ſunt; ſed tota cutis farina quaſi conſperſa cernitur.

STADIUM I.

Primo die, dum homines hoc morbo corripiuntur, obſervantur horripillationes, caloreſque alternantes; moroſitas & proclivitas in ſomnum apud infantes individuus comes eſt; adulti experiuntur vehementem cephalalgiam. His ſymptomatibus dies tranſit, donec altero die febris manifeſta erumpat.

Secundo die morbus hic in conſummatam febrim deſinit, & omnia ſymptomata promata præcedentis diei exaſperantur. Accedit ſimul ſitis, inappetentia, lingua alba non tamen ſicca, ſternutatio frequens, tuſſicula, capitis & oculorum gravedo, ſomnolentia perpetua, præcipue infantibus, affectio catarrhalis, quæ ſæpe per quatuordecim dies morbi eruptionem præcedit, dolor lumborum & moroſitas ingraveſcens. Si hæc ſymptomata ſimul humor acris ex naribus ſtillans, coryzæque ſpeciem conſtituens, rubor & ardor oculorum, nec non fluxus lacrimarum quaſi ardentium cum intumeſcentia palpebrarum, & ſcintillatione oculorum comitatur, ut morbus ex ophthalmia ſeroſa, coryza, angina & ſimul catarrho compoſitus eſſe videatur, tunc hæc ſymptomata certam hujus morbi diagnoſin conſtiſtituunt. Obſervatur ſimul levis tumor faciei, quaſi eryſipellatoſus, laſſitudo ſpontanea, cardialgia, vomitus, aut alvi dejectiones, in dentientibus coloris ſubvirideſcentis, quæ ſi adſint, vomitus aut nullus, aut ſaltem rarior & tollerabilior eſt. Præterea tanta ſenſilitas oculorum ægros comitatur, ut etiam minimi lucis radii his intolerabiles eſſe videantur.

Sæ-

Sæpe ægri vexantur delirio, colica, dolore tenſivo artuum, oſcilatione, proſtratione virium, vertigine, dolore capitis atroci, adeſtque ſimul pulſus celer & debilis, reſpiratio cita, urina pallida, ſubſultus lendinum, angina &c. quæ malignitatem prænunciant, de qua poſtea agetur, dum anomalia morbillorum conſiderabitur.

Tertio die eadem ſymptomata morbillantes affligunt, hoc ſolo diſcrimine obſervatò, quod omnia ſymtomata præcedentis diei mirum in modum, exacerbentur, & creſcant, donec eruptio macularum contingat, qua facta febris ſtatum, in quo nullum amplius incrementum ſumit, adepta eſt. Namque hoc die febris usque creſcit, tuſſis augetur, vomituritiones fiunt continuæ, oppreſſio pectoris accedit plerunque major, reſpiratio evadit difficilior, ut impetus ſymptomatum ſæpe longe vehementior, atque periculoſior eſſe videatur, quam in variolis benignis. Inter hæc ſymptomata vergente hoc die, vel quarto incipiente finitur hujus morbi ſtadium primum cum eruptione macularum & perſiſtentia febris.

STADIUM II.

Stadium ſecundum *die quarto* inchoare memoratum eſt, quo die major intumeſcentia faciei obſervatur, & circa frontem reliquamque faciem maculæ parvæ, rubræ, pulicum morſibus perſimiles prodire incipiunt, quæ & numero & magnitudine ſenſim augentur, & racematim coaleſcentes faciem totam deturpant, ita, ut intra paucas horas tota facies maculis obſita ſit. Hæ maculæ e parvis papulis rubris haud longe a ſe invicem diſtantibus ſupra cutis ſuperficiem paululum elevantur, quarum protuberantia digito leviter admoto tactu facilius percipitur, quam oculorum præſertim paulo longius remotorum acie interſtinqui poſſit.

Maculæ primo in facie, dein ſenſim in pectore & ventre, tandem in cruribus, & tibiis in conſpectum veniunt atque late ſeſe diffundunt, nullam regularem figuram obſervantes. In facie protuberantia uniuſcujuſque maculæ facile videri poteſt, quæ ſæpe unitæ cutem ita inflammant, ut tumor quaſi eryſipellatoſus factus oculos penitus claudat, quibus peculiariter proſpiciendum eſt. In reliquo corpore vero protuberantia macularum vix obſervabilis occurit, in extrem-

tremitatibus plane nulla, ſed tantum profundior rubedo & aſpredo cutis truncum, & artus inficiunt. Major plerumque copia macularum in pectore & dorſo deprehenditur, quam in reliquis corporis plagis.

Facta eruptione morbillorum febris & ſymptomata non perinde mitigantur, aut ceſſant, ut in variolis, ſed uno, eodemque tenore pergunt vomitu unico excepto, qui facta eruptione vix unquam perſeverat, niſi in morbillis malignis, in quibus eruptio alioquin citius aut ſerius evenit, aut ſtadia inſolito more protrahuntur; vomitus continuat, atque periculum ſummum aut letalitatem præſagit. Subinde quidem ſerius ſexto aut ſeptimo die denuo redit, iſque ſalutaris & criticus, quo materies morbilloſa & ſaburralis in primis viis collecta non raro cum bile mixta in ægri levamen ejicitur, & morbus inde magis minuitur atque emendatur, ac ipſa eruptione morbillorum. Reliqua ſymtomata vix unquam minuuntur; nam tuſſis plerumque magis intenditur, difficultas reſpirandi & oppreſſio pectoris major ſentitur, oculorum debilitas, defluxio materiei acris, dolor capitis, proſtratio appetitus perſiſtunt, & ſomnolentia præſertim in infantibus major obſervatur.

Hæmorrhagia narium, quæ vel inſtante aut jam fiente morbillorum eruptione contingit, in emolumentum ægri cedit, nec facile ſiſtenda ex ratione poſtea adferenda.

Die quinto: morbilli non ſolum maxime extant, ſed etiam late ſeſe diffundunt. Non raro hoc die nova morbillorum eruptio ſuccedit nihil periculi præſagiens, qui etiam eodem ordine evaneſcunt, ut eruperunt, hinc uno die ſerius diſparent. Reliqua vero ſymptomata vix quidquam emendantur, ſed in eodem ſtatu, quo erant, permanent.

Die ſexto: maculæ latiſſimæ ſunt, & hinc inde jam illarum rubedo incipit minui quod nullum periculum in ſe continet, cum jam ſtadium exareſcentiæ inſtet, ſymtomatum tamen nulla obſervatur remiſſio, ſed potius præcedentis diei continuatio; niſi hæmorrhagia ſponte oborta, levamen adferat, & multa ſymptomata minuat, aut penitus tollat.

STADIUM III.

Quemadmodum, initium ſecundi ſtadii certo determinari nequit, ſic neque finis recte cum initiante die ſeptimo coincidit; nam ſubinde jam vergente die ſexto ſtadium exareſcentiæ inchoat; plerumque tamen, cum

die

die ſexto ſymptomata continuent, & maculæ latiſſimæ, nullaque illarum aſpredo adhucdum ſe oſtendat, intrante primo *die ſeptima* frons & facies incipit aſpereſcere, puſtulæ tunc ſenſim emoriuntur, cuticula rûmpitur, & nova reſarcitur, quæ ſe ſub illa jam formavit. Per totum autem reliquum corpus maculæ & latſſimæ ſunt & maxime rubeſcunt, quin tamen ulla macula in ſuppurationem ducatur, ſed furfurum adinſtar eo ordine decidunt, quo eruperunt, primo in facie, dein in trunco, tandem in artubus.

Hoc die, ſi morbilli benigniſſimæ & optimæ indolis hominem invaſerint, qui antea perfecta ſanitate gaviſus fuerit, ſi febris ſtatim ab initio remediis convenientibus & regimine moderate calido tractata, atque ad juſtum moderamen reducta fuerit, nec ulla ſymptomata periculoſa aut deleteria apparuerint, ſi materies benignam reſolutionem & criticam evacuationem, quæ vel vomitu vel diarrhæa levante perficitur, iniverit, tunc contingit, ut omnia ſymtomata inſigniter minuantur & febris mirum in modum frangatur. Si itaque hoc contingit, tunc die nono vel ad ſummum undecimo æger perfectæ ſanitati reſtitutus erit.

Sed hoc & in ſporadicis morbillis rariſſime obſervatur; nam fere ſemper tuſſis plus minus importunior per plures ſeptimanas durans poſt plenariam morbillorum evaneſcentiam ægrotantes affligit, atque omnia etiam decantatiſſima remedia reſpuit, donec tandem ipſo tempore potius, quam remediis curetur.

Cæterum his diebus maximum ſæpe periculum ægrotantibus imminet; nam ex ſymptomatum perſeverantia, intenſitate; aut remiſſione prognoſis ſtatui poteſt,, an æger alium periculoſum vel diuturnum morbum ſubiturus, aut moriturus, aut brevi priſtinam ſanitatem recuperaturus ſit; quare hoc tempore ſumma medici attentio requiritur, ut ægrum diæta peccare non admittat, ut perſpiratio ſalutaris ſuſtentetur, ſuppreſſa reſtituatur, quod fit decocto emolliente tepido vel leniter diaphoretico; non vero calefacientibus, niſi vis vitæ nimium lanqueat; ut febris ad juſtum moderamen reducatur, niſi ſponte remittat; nam ſæpe hoc tempore nova venæ ſectio requiritur, ſi febris aut uno tenore pergit, vel increſcat, vel nova complicatur, cum non raro his diebus peripneumonia, aut pleuritis ſe morbilloſæ febri aſſociet, quod ex difficultate reſpirationis, & oppreſſione pectoris facile cognoſcitur.

Die

Die octavo circiter maculæ in facie jam incipiunt diſparere, & in reliquo corpore vix ulla palloris veſtigia amplius cernuntur. Tuſſicula autem fracta etiam febri importunius morbillantes vexat, ut nec interdui nec etiam noctu placida quiete frui poſſint, quare linctus, qui etiam per decurſum morbi urgente tuſſi ſæpius convenit, ex oleo amygdalarum dulcium recenter preſſo, cum vitello ovorum ſubacto addito ſyrupo florum rhæados vel diacodii porrigendus eſt cum decocto methodi indicatæ.

Nunc jam morbilli conſuetum, a natura deſtinatum curſum abſolverunt, licet vulgus autumet morbillos ex ſymptomatum continuatione, aut novorum apparitione, quæ morbillis recedentibus ſæpe ſuperveniunt, juſto citius ſe intro recepiſſe.

Die nono vero nullæ prorſus maculæ & in facie & in extremitatibus conſpiciuntur, ſed toto corpore ægrotantes quaſi farina conſperſi obſervantur, cum particulæ diſruptæ cuticulæ paululum elevatæ vix amplius cohæreant, ſed cuticula in fruſta diſtracta poſtea a toto corpore ſquammularum forma decidit.

Si his diebus diarrhæa vel vomitus morbum levans ſponte ortus non fuerit, tuto conſenſu practicorum purgans hoc die porrigi poteſt, ut materis morbilloſa in corpore adhuc reſtitans inde eliminetur, quo ſit, ut tuſſis cum reliquis perſtantibus ſymtomatibus pariter evaneſcat, vel ſimul & ſemel tollatur; niſi alia ſigna contra indicantia adſint, quæ potius venæ ſectionem poſtulant.

* * *

Abſoluto conſueto morbillorum decurſu jam ad methodum medendi ipſam & anomaliam eorum tranſeundum reſtat, quæ ratione febris complicatæ varia eſt: mox antiphlogiſtica, mox antibilioſa, mox antiſeptica, mox calefaciens. Varia quoque erit ratione ſymptomatum maxime urgentium atque exitus.

Si febris morbilloſa ſimplex cum nulla alia febri aut periculoſo ſymptomate conjuncta fuerit, tota curæ felicitas conſiſtit in moderamine febris, quod obtinetur.

1mo. Potu multo diluente, leniter diaphoretico, lympham acrem involvente, uti decoctis foliorum althææ, malvæ, parietariæ

riæ, verbaſci, radicum althææ, ſalep, ſimphyti, juſculis hordeaceis, avenaceis, infuſis florum verbaſci, tiliæ, ſambucci, rhæados, emulſis nitroſis tepidis.

Roſenſtein lac cum quinque partibus infuſi florum ſambucci optimo cum effectu exhibuit.

2do Diæta tenui, excarni, plane vegetabili ex fructibus horreis, ne ventriculus gravetur aut oboneretur, quo febris augeretur, vel nova incenderetur.

3tio. Regimine moderato calido. Sub regimine moderate calido non intelligitur mos Veterum, qui alexipharmacis ſudores exprimebant, atque ægrotantes ſtragulis obruebant, ut ſudoribus quaſi diffluerent; nec tempore æſtivo diebus ſerenis cubiculum ſollicite occludendum & omne auræ recreantis commercium ab ægrotantibus removendum cenſetur, quod potius ad febres putridas diſponit; ſed ut morbillantes ab injuriis aeris præprimis frigidi tempore hyemis aut veris defendantur, qui peripneumoniam aut pleuritidem invitat, ut jam ſupra notatum eſt.

Hac

Hac methodo in morbillis cæteroquin benignis tota cura abſolvitur, ut vix venæ ſectione opus ſit, niſi in robuſtis, vel plethoricis ob metum ſecuturæ inflammationis.

Nunc videndum, quandonam methodi mox allatæ adhibendæ ſint, quarum prima antiphlogiſtica eſt, quæ indicatur, ſi febris inflammatoria univerſalis, vel topica inflammatio, pulmonum, pleuræ aut encephali &c. cum morbillis ſe conjungit, quæ cognoſcitur.

1mo. Si pulſus durus, vibrans, celer plenus, & quidem magis plenus, quam in quocunque alio morbo, niſi ſuppreſſus ſit, qui in plethoricis ſæpe obſervatur; ſi calor magnus, quem & æger & medicus pulſum explorans advertit; ſitis magna, lingua alba, ſiccitas narium, labiorum faucium, tuſſis abſque ſputis, vel cum paucis aquoſis, reſpiratio anxia, difficilis ſæpe laborioſa, excretiones & ſecretiones pauciſſimæ, niſi diarrhæa orta fuerit; urina ruffa, parca, abſque contentis, cutis imperſpirabilis, ſicca, aut ſi ſudor eſt, tantum per vices evenit, laſſitudo ſpontanea, alvus maxime obſtructa. Topica inflammatio cognoſcitur ex parte adfecta dolente, ſic pleuritis præter dicta ex dolore lateris punctorio intelligitur, peripneumonia ex oppreſſione pectoris & ſic porro.

2do.

2do. Si cauſſæ inflammationis cum morbillis coincidant, quæ ſunt corpus robuſtum exercitatum, antea perfecta ſanitate præditum; potus ſpirituoſi, ſaltus, ingeſta aromatica, ætas virilis, juvenilis, immo etiam puerilis ſed rarius, aeris ſiccitas non qualiscunque ſed frigidior, borealis, temperamentum ſiccum, hyems ſicca frigida &c. unde morbilli hyeme vel vere ſicco frigido plerumque cum febri inflammatoria complicantur, cum hoc tempus maxime inflammationibus faveat.

Remedia, quæ in hac ſpecie complicationis laudantur, ſunt ſumme antiphlogiſtica, ut diæta tenuiſſima ex meris juſculis carnis dilutiſſimis, aut ad ſummum fructibus, aut oleribus non nutrientibus, ſed emollientibus ſolventibus, ſaponaceis. Dein phlebotomia etiam ſæpius iterata ratione intenſitatis febris & ægri habita, an perferre poſſit, non ſolum initio morbi; verum etiam in tertio ſtadio celebranda eſt, ſi febris non remittat; ſed potius intendatur. Prima tamen venæ ſectio ſemper ſit largior *Tiſſot*; cum vis febris prima venæ ſectione largiter inſtituta tantopere infringatur; ut ulterior repetitio vix amplius ſit neceſſaria. Si autem tenellus infans ſit, convenit venæ ſectionis loco hyrudines applicare; licet *Sydenham*, aliique etiam infantibus ſanguinem ex brachio detrahi non du-

dubitarunt optimo cum effectu. Poſt venæ ſectionem omnis generis emollientia tepide ſumenda ſunt: ut decoctum althææ, malvæ, hordei, avenæ, verbaſci, parietariæ, ſalep, ſymphiti, emulſa tepida diluta, amygdalarum, vel ſeminum quatuor frigidorum majorum; præterea clyſmata emollientia vel ex ſolo lacte, vel jure carnium, vel aqua tepida, aliiſque; non minus balnea vel fomenta linteis quatruplicatis aqua tepida, vel decocto emolliente imbutis; dico tepida, non autem calida, ne calore orgaſmus humorum inducatur, febrisque augeatur. Si autem topica inflammatio morbillos concomitetur, tunc cataplaſmata emollientia parti adfectæ applicanda ſunt.

Secunda methodus antibilioſa ſtatuebatur, quæ eſt in uſum trahenda, ſi febris bilioſa cum morbillis complicata ſit. Noſcitur autem hæc complicatio.

1mo. Ex anni tempore, ſi æſtas fervida ſit, & eodem tempore plures ſimul ſimplici febri bilioſa, aut dyſſenteria bilioſa, laborent, quare morbilli æſtivo tempore regnantes plerumque cum bilioſa febri conjuncti efferveſcunt.

2do. Ex impuris primis viis, quæ produntur ſapore oris amaro, vel ex dulci nauſeoſo, lingua alba levi flavedine obducta, aut flaveſcente, virideſcente; dentibus ſordidis flaveſcentibus, labiis tremulis, præſertim ſaburra jam turgeſcente; rubore faciei majori quam in febri inflammatoria, turgore genarum & ambitu flavo circa nares; dolore capitis inſigni, cum ſenſu exulcerationis, inquietudine nocturna, & agitatione in lecto, appetitu proſtrato, ructibus amaris, acidis, auſteris, rancidis, putridis, urentibus, vomituritionibus; quibuſdam vomitus bilioſus, æruginoſus vitellinus obvenit, præcordiis elatis, ſenſu oppletionis ventriculi, anxietate, reſpitatione difficili, quæ difficultas non in pectore, ſed regione epigaſtrica ſentitur; dolore artuum, præcipue vero lumborum; alvo parca, attamen frequenti, cujus fæces ſunt fœtidiſſimæ, ovorum putridorum ad inſtar; ſæpe ſunt virideſcentes. Mens ex hac febri citius perturbatur, quam ex aliis febribus ob conſenſum nervorum ventriculi, qui a ſaburra ventriculi acri adficiuntur, nam in morbo inflammatorio genuino primæ viæ ſunt puræ.

3tio. Ex ſudore nocturno nidoroſo, & urina lateritia, jumentoſa, præſertim tempore exacerbationis, nonnumquam tamen tantummodo crocea obſervatur.

4to. Ex pulſu non duro ſed potius molli & calore inſigni maxime ægro moleſta;

5to Ex amore & levamine frigidi atque potus acidiusculi, in quem ægri ingenti deſiderio feruntur; & ex venæ ſectionibus morbum exaſperantibus. Venæ ſectiones quidem per unam alteramve horam levamen temporarium adferunt, ſed poſtea febris magis inſurgit, ægrumque excruciat.

6to Ex levantibus vomitibus ſpontaneis, non ſolùm morbi initio, verum etiam illo jam progreſſo.

Methodus, qnæ hic adhiberi ſolet, triplex eſt: vel eſt evacuans ſurſum vel avacuans deorſum, vel eſt evácuans ſurſum & deorſum ſimul, quæ methodus, ut effectus optatus obtineatur, nec ſæpius iterari debeat, requirit, ut æger per unum alterumve diem præparetur, & materia in primis viis hoſpitans mobilis & ad exitum apta reddatur; quod fit, ſi ſolventia præmittantur, quæ ſunt ſerum lactis, decoctum graminis taraxaci, ſcorzoneræ, cichorei, malvæ ceraſorum nigrorum, pomorum acido-dulcium, ſales medii, uti arcanum duplicatum, cremor tartari, ſal polychreſti, tartarus vitriolatus, liquor terræ foliatæ tartari, nitrum &c. Si ægrotans robuſtus vel valde ple-

plethoricus eſt, convenit ante vomitum venam ſeccare ob metum ſecuturæ apoplexiæ.

Quæritur jam, quando emeticum, quando purgans, & quando emetocatharcticum conveniat.

Emeticum conuenit, ſi ſaburra ſurſum turgeat; ſigna autem ſaburræ ſurſum turgentis ſunt, cephalalgia, caligo oculorum, lypothymia, tremor labii inferioris, dentes & gingivæ ſordidæ, lingua impura, pondus ventriculi, anorexia, ructus amari, nidoroſi, ſudores nidoroſi, nauſea, vomituritiones, vomitus ipſi, quæ aut omnia præſentia, aut pleraque cum ſignis febris bilioſæ emeticum expoſcunt.

Purgans indicatur, ſi ſaburra deorſum turgeat, quæ turgeſcentia noſcitur ex doloribus leviter colicis, abdomine tympanitice tenſo, diarrhæa ſponte orta, dolore infimi ventris flatibus deorſum erumpentibus, torminibus, borborygmis &c.

Emetocatharcticum poſtulatur, ſi ſaburra ſurſum & deorſum ſimul turgeat, quod perſpicitur, ſi ſigna ſaburræ & ſurſum turgentis, & deorſum erumpere connitentis deprehenduntur, qui ſtatus facilius ad lec-

tos ægrorum addiſcitur, quam verbis exprimi poteſt.

Emeticum indicatiſſimum in hoc caſu ubi ſaburra ſurſum eliminanda eſt, ſit ipecacuanha infantibus ad grana quinque vel decem; adultis ad drachmam dimidiam vel ſcrupulos duos exhibenda; nam hæc doſis vomitum certo movet robuſtis, & debiles inde non læduntur, cum primo vomitu totus pulvis ſimul rejiciatur.

Catharctica, quæ in febri biliosa in uſum trahuntur, indicantur lenia eccoprotica ex manna, caſſia fiſtula, roob ſambucci, ſalibus mediis, foliis ſennæ, tamarindis, convenit etiam hydromel infantum, aqua laxativa diſpens. vienn. ſyrupus roſarum ſolutivus cum ſenna, &c. Abſint draſtica aloëtica, jalappa, ſtramonium gratiola &c. quæ tumultuarie agunt, febrim biliosam magis accendunt, & in putridam convertunt.

Emetocatharcticum optimum eſt tartarus emeticus ſolus adultis ad grana tria, infantibus ad granum unum vel duo cum vehiculo aquoſo per epicraſin ſumendus, donec vomant, vel ipecacuanha cum tartaro emetico juncta, infantibus cum oxymelle

ſim-

ſimplici vel ſquillitico exhibenda. Sunt & alia emetica & emetocatharctica, quæ adhiberi poſſent; cum autem periculoſa, vel incertæ virtutis ſint, præſtat enarrata certa fide & experientia comprobata eligere.

Tertia methodus, quæ commemorabatur, antiſeptica eſt, & adhibetur, ſi febris putrida non qualiscunque, ſed quæ in diſſolutione humorum, vel potius in peculiari humorum degeneratione, ſolidorum laxitate, ac metu gangrænæ imminentis conſiſtit, cum morbillis conſortium habet. Sunt enim febres putridæ, quæ emeticis, vel purgantibus curantur, ſi nempe ſaburra putrida in primis viis hæreat, de qua hic ſermo non eſt. Febris putrida autem cum de generatione humorum cognoſcitur.

Imo Ex cauſſis prægreſſis, ſi æger ante præſentem morbum jam catarrho, vel febri pituitoſa vel biliosa laboraverit; ſi mœror diuturnus vel ira œconomiam gaſtricam jam diu perturbaverit, ſi æſtas ſumma cum vaporibus ſtagnantibus putridarum aquarum conſociata ſit, ſi æger in locis paludoſis, deſerſſis, humidis nebuloſis habitaverit. ſi conſtitutio jam talis ſit, ut morbi facile in febrim putridam degenerent. Si æger alimentis carnium ſemiputridarum &

coctu difficilium, vel diæta minus nutriente & homini aliena vixerit, ſi febris biliofa ſimplex gravior, antea neglecta aut male tractata venæ ſectionibus nempe & remediis antiphlogiſticis, unde ſpecies peſſima febris putridæ oritur.

2do Ex febri continua cum periculo magno & ſæpe obſcuris ſymptomatibus, uti rigore, pandiculatione, vertigine, ſopore, ſubſultu tendinum, angina cum raucedine clangoſa, urina pallida, reſpiratione cita, pulſu celeri ad debilitatem vergente.

3tio Ex ſymptomatibus manifeſtius febrim putridam declarantibus, quæ ſunt, ſi oculi pulverulenti, turbidi, ſquallidi profunde ſiti, ſi lingua arida. lignea, contracta, vel cruſta nigreſcente tecta ſit, cum ſordibus dentium, oris labiorum, ſi excretiones alvi olidiſſimæ, flacciditas ſolidorum cum debilitate inſigni, ſi ſtupor, tremor, pulſus mollis, ſed debilis & celer ſit cum caloribus intolerabilibus, & mordacibus, ſi jactitatio inquieta & deliria cum oculorum rubedine obſerventur.

Remedia, quæ in hac methodo indicantur ſunt roborantia, adſtringentia, & putredini reſiſtentia, ut cortex peruvianus ar-

arnica, ſcordium, marrubium, ruta, lignum quercinum, carduus benedictus, centaurum minus, tormentilla, rubia tinctorum malicorium, chamæpitys, chamædrys, acida mineralia, aliaque; aluminoſa, aqua frigida, glacialis &c.

Quoniam ſuperius mentio facta eſt de febri putrida methodo evacuante curanda, notandum eſt, etiam in complicatione morbillorum illam locum habere poſſe, & methodo antiſepticæ nonnunquam præmitti debere, ſi nempe ſaburra in primis viis hoſpitetur, quam medicus probe noſſe oportet, præſertim in ſubitanea degeneratione febrium. Sed hæc methodus raro adhibenda eſt; nam ſi ægri debiles & exhauſti ſint, vel venæ ſectionibus vel vomitu, vel diarrhæa, non facile evacuabitur ſaburra ore vel ano, ægri enim debilitati exhauſtique, licet ſaburra in primis viis hæreat, non ferunt evacuationem; ſi vero evacuatur, moriuntur citius ex dejectione virium evacuatione inducta; quare his debilibus auxilium præſtari poteſt methodo roborante calefaciente, uti vino, arnica, camphora, ſerpentaria virginiana, aliisque aromaticis etiam veſicantibus; hac enim ratione reficiuntur vires, & materies vel ſubjicitur, vel ſubducitur, vel ſpontanea ejicitur diarrhæa.

Si etiam non evacuatur ſpontanea diarrhæa, tamen reſtitutis aliquando viribus parcam emeſin vel alvi ductionem ferunt, ut ſaburra educatur.

Quarta methodus eſt calefaciens, quæ uſum habet, ſi febris putrida ſupremi gradus vel maligna cum morbillis complicata efferveſcat.

Cognoſcitur hujus methodi applicatio, ſi vires vitæ ſummopere ſunt depreſſæ, & debilitatis ſupremus gradus; ſi putredo magna, excretiones involuntariæ ſine conſcientia ægri ſi meteoriſmus putridus, ſi ſuggilationes, & gangræna a decubitu, pulſus tenuiſſimi & celerrimi, reſpiratio cita, curta, brevis, interſciſſa.

Remedia hujus methodi ſunt ſumme cardiaca, ſtimulantia, aromatica, uti ſerpentaria virginiana, imperatoria, angelica, gentiana, aurantiorum & citrorum cortices cortex winteranus, nux myriſtica, ſabina, roſmarinum, contrajerva, baccæ juniperi, theriaca diateſſaron, ſpiritus, eſſentiæ, olea ſtillatitia, vinum, camphora, cantharides, veſicantia, aliaque, quibus vires vitæ eriguntur, & ſolida exſtimulantur.

His

*
* *

His abſolutis jam cura ſymptomatum exponenda venit, quæ fere eamdem curam, ac febris cum morbillis complicata, poſtulant; cum vix umquam ſymptoma obſervetur, quod cauſſam morbi principis non agnoſcat.

Præcipua & maxime occurrentia ſymptomata morbillantium ſunt: acre ſtillicidium oculorum, hæmorrhagia narium, angina, tuſſis, vomitus, diarrhæa, convulſiones. De ſingulis jam ſeorſim agetur.

Acre ſtillicidium oculorum morbillantibus imprimis moleſtum poſtulat, ut acrimonia enervetur, eluaturque, quod fit collyrio tepido mucilaginoſo ex decocto althææ cum lacte, vel lacte ſolo, vel mucilagine ſeminum cydoniorum aqua ſambucci extracta; cum vero his tanta ſit ſenſilitas oculorum oportet radios lucis impedire. Si autem vel ab acrimonia, vel ab impetu humorum verſus oculos pulſorum ophthalmia ſubnaſceretur, tum præter collyria tepida mucilaginoſa hyrudines temporibus applicandæ ſunt, ne malum chronicum vix emendabile oriatur. Concretio palpebrarum

tenaci ſmegmate glandularum effecta facile tollitur frequenti irroratione aquæ tepidæ.

Hæmorrhagia narium præſertim in complicatione febris inflammatoriæ non eſt ſiſtenda, niſi nimia foret, nam inde nimia ſanguinis copia ductu naturæ demitur, & cephalagia, dolor oculorum, & angina aut remittunt, aut penitus evaneſcunt, ſufficit ut æger erecto capite quietus in lecto ſedeat, quo ſponte iterum ceſſat. Si vero hæmorrhagia nimium profuſa eſſet, quod cognoſcitur ex pallore labiorum & faciei, atque imminutione caloris extrémitatum tunc æger erectus & quietus ſit, aquam frigidam cum ſucco citri, vel ſpiritu vitrioli ſaccharo edulcoratam bibat; hoc nondum ſufficiente applicetur fungus agaricus, vel intrudatur turunda aqua vitriolata, vel aluminoſa imbuta vel apponantur lintemanta aceto frigido impregnata fronti, & nuchæ; *monente Illuſt. van Swieten* etiam regioni pubis. Si in libra dimidia aceti uncia una ſacchari ſaturni ſolvatur, linteamentaque hac ſolutione impregnata pectori applicata toties renoventur, quoties incaleſcant, brevi egregius effectus obtinetur *Allen.* Hæmorrhagia in febri putrida aut maligna obſervata mali ominis eſt, & non ſolum methodum ſumme antiſepticam, verum

etiam

etiam ſopita calefacientem interne æque, ac externe adhibendam expoſcit.

Angina plerumque medicamentis curæ principis tollitur, hoc ſolum addito ut etiam topice applicentur. Angina inflammatoria paccatur venæ ſectione, gargarismatibus emollientibus mucilaginoſis, vapore aquæ tepidæ, vel etiam lactis. Si vero inflammatio pertinax, diuque jam durans his non cederet medicamentis, ſignum eſt fibras tonum amiſiſſe, quo in caſu veſicans nuchæ vel toti collo applicatum egregium præſtat effectum. Angina gangrænoſa, quæ cognoſcitur ex febri putrida, vel maligna conſtitutione, requirit gargarismata antiſeptica, immo calefacientia ex ruta, ſcordio, marrubio, arnica, ſerpentaria virginiana, camphora. Angina bilioſa curatur, ſi præmiſſis ſolventibus primæ viæ repurgentur per emeſin vel catharſin, repurgatis primis viis materiam morboſam faucibus fixius inhærentem avocabit veſicans.

Tuſſis per totum morbi decurſum morbillantes excruciat, quæ ab acri ſtillicidio lymphatico ortum ducit. Si ante eruptionem jam vehemens eſt, tunc huic ſollicite proſpiciendum decoctis emolientibus & linctibus municilaginoſis, etiam oleoſis, ut

acrimonia involvatur, enervetur que, quare linctus ſuperius commemoratus, vel mucilago gummi arabici cum ſyrupo convenienti bono cum effectu exhibentur. Si pertinax ſit & quaſi convulſiva, conveniunt etiam diacodiata, ſed hæc tantum bis per diem ſunt porrigenda, ne cura febris perturbetur. Non raro tempore exareſcentiæ continuat, & diarrhæa ſponte orta vel leni purgante eccoprotico etiam repetito evaneſcit; ſi vero tunc temporis augetur, reſpiratio difficilior evadit, & oppreſſio pectoris obſervetur, cum intenſione febris, ſignum eſt materiem morbilloſam pulmones petiiſſe, quo in caſu venæ ſectio & potus emollientes, vapor aquæ tepidæ laudantur; fracta febri applicetur veſicans, ut materies a pulmonibus avocetur.

Vomitus ſpontaneus ante eruptionem morbillorum; ſi etiam cum febri inflammatoria contingat, ſemper ſalutaris, arte excitatus ſummopere eſt damnandus; ſufficit in hoc caſu, ut aqua tepida mellita facilitetur. Si vero cum febri bilioſa vel putrida ſaburrali coincidat, tunc præmiſſis ſolventibus ſæpius eſt excitandus, ut ſaburra eliminetur, quod fit duobus vel tribus granis ipecacuanhæ. Salutaris quoque eſt, ſi tempore exareſcentiæ contingat, quo ſæpe

totus

totus morbus cum omnibus ſymptomatibus tollitur. Si vero nimius eſſet, vel poſt eruptionem continuaret, qui ſtatus malignitatem denotat, tunc ſopiri debet præparatis menthæ, opiatis interne & externæ adhibitis.

Diarrhæa variam quoque agnoſcit curam. Cum febri inflammatoria, venæ ſectione, decoctis & clysmatibus tepidis emollientibus & emulſis tollitur; ſi cum febri bilioſa ægrum corripiat, præmiſſis ſolventibus, emeticis, vel purgantibus curatur. Si vero nimis profuſa, & vires ſummopere proſternens eſſet, præcipue in ſecundo ſtadio, tunc præter indicatam methodum opium exhibeatur parce & partitis doſibus, ad fluxum minuendum potius, quam ſiſtendum; nam diarrhæa multum materiei morbilloſæ vel ſaburralis primis viis inhærentis ſecum abripit, in tertio ſtadio evacuatio hæc critica eſt, nec ſiſtenda, niſi ægrum nimis debilitaret.

Convulſiones ratione cauſſæ ſunt curandæ; a plethora, vel inflammatoria diatheſi ortae venæ ſectionibus & clysmatibus emollientibus ſæpius repetitis ſopiuntur. Si ſaburra primarum variarum has cauſſet, vomitus vel diarrhæa, qua ſaburra ejicitur, excita-

citata hoc ſymptoma fugabit. Si ab irritabilitate nimia, cum virus morbilloſum æque ac varioloſum nervos infeſtet oriantur, opium indicatiſſimum erit remedium, quo brevi ſopientur.

Retroceſſio, vel pallor, vel tardior eruptio morbillorum oritur plerumque a viribus vitæ languentibus, quo in caſu excitantia, & materiem morbilloſam ad cutem expellentia, ne alia mala periculoſa inde oriantur, exhibenda ſunt. Emulſum camphoratum bonum præſtat effectum. Si hoc remedium inſufficiens eſſet, proderit emulſo duo vel tria grana moſchi addere, veſicans applicare, & decocta tepida, methodo accommodata porrigere frequenter. In hoc caſu laudatur etiam laudanum liquidum Sydenhami veſperi exhibendum. Si materies nimis tenax eſſet, & exitum his adhibitis non quæreret, proderit ſex grana ſulphuris aurati antimonii tertiæ præcipitationis cum oxymelle ſquillitico propinare, & clysmata antiſeptica injicere. Sæpe terror, metus, refrigeratio cauſſa retroceſſionis eſt, ubi mox lenia diaphoretica, mox opium, mox emulſum camphoratum morbillos expellit, quemadmodum febris complicata expoſcit. Si vermes hæc incommoda cauſſarent, oportet purgans anthelminthicum propinare, & poſtea metho-

thodum indicatam rurſus continuare, niſi alia contra indicantia adſint, quare ſi ſuſpicio vermium adeſt, ante eruptionem tale purgans propinandum eſt. Quando nimia plethòra eruptionem impedit, venæ ſectio & diaphoretica antiphlogiſtica expulſionem promovebunt.

* * *

Morbilli ſæpenumero alios in morbos abeunt, quorum præcipui ſunt: Phthyſis, Hydrops anaſarca, Tumores ſtrumoſi, Ophthalmia chronica.

Phthyſis cum ratione cauſſæ ſit varia; variam quoque curam expoſtulat. Inflammatio chronica, vel pleturitis latèns, unde phthyſis ſæpe oritur, requirit parcas, & iteratas venæ ſectiones, diætam mere vegetabilem, & apparatum antiphlogiſticum. Diæta lactea ſcopo nutriente, acrimoniam involvente, ſanguinemque incraſſante in phthyſi adhibetur. Sæpe cortex peruvianus debilitatis vaſis pulmonalibus, & laxitati univerſali ſanitatem reconciliat. Serum lactis, aquæ ſelteranæ aliaque ſolventia in diatheſi ſcrophuloſa, & infarctu glandularum conveniunt, ut ex doctrina phthyſeos conſtat.

Hydrops ex morbillis orta, cum laxitas hoc morbo inducta cauſſa ſit, præmiſſis purgantibus vel diureticis, prout ægri conditio fert, ut virus morbilloſum probe eliminetur, curatur roborantibus.

Tumores ſtrumoſi, ſolventibus & reſolventibus interpolatis ſæpius purgantibus tolluntur. Notandum vero curam a leniſſimis ſolventibus eſſe inchoandam, ne fortioribus ſtatim adhibitis ob ſtimulum inflammatio cauſſetur.

Ophthalmia, quamdiu dolor & rubedo poſt morbillos remanet, requirit cataplasmata emollientia & hyrudines temporibus applicatæ, ſi dolor remiſerit, veſicantia & diſcutientia interpoſitis ſæpius purgantibus rubedinem dispellent; ſi vero neque hæc juverint, ſignum eſt, rubedinem ex laxitate remanſiſſe, quo in caſu roborantia interne adhibita, & adſtringentia ex ſolutione vitrioli vel aceto lythargyrii applicata curam abſolvent.

* * *

Anomalia morbillorum ex ſequentibus petitur. 1o Si eruptio ſerius fiat, quam in benignis die ſcilicet quinto, ſexto, ſeptimo; licet tardior eruptio non adeo periculoſa ſit, quam illa juxta *Sydenham*, quæ ocyus ante tertium diem contingit. 2o Si gravia ſint tum præludii tum eruptionis ſymptomata. 3tio Si exanthemata non primo in facie, ſed in humeris, & trunco incipiant erumpere. 4to Si maculæ ſtatim ab initio ſint pallidæ. 5to Si ſequellæ ſint periculoſiores 6to Si Symptomata ſint gravem morbum præſagientia ante eruptionem, ut rigor, oſcillatio, pandiculatio, ſumma virium proſtratio vomitus, jactitatio inquieta, vertigo cephalagia, lumbago, pulſus frequens ſed exilis reſpiratio frequens brevis laborioſa, hypochondriorum oppreſſio, retractio, urinæ pallidæ, ſopor, ſubſultus tendinum, ſpaſmi, deliria cum oculorum rubedine, puncturaque cutis dolorifica, angina cum raucedine clangoſa, tuſſis moleſta, ferina cum ſuffocationis periculo, ſi maculæ nigreſcant. 7mo Si papulæ in farinam non abeant.

Eventus hujus anomaliæ ſane triſtis cum funera funeribus cumulentur, ſæpe via ſternatur ad morbos periculoſiſſimos ut inflammationem malignam diarrhæam colliquativam, anginam gangrænoſam, anaſarcam hydropem, ophthalmiam, phthyſin &c.

*

* *

His dictis juvat prognoſin a variis Clariſſimis Viris collectam adjungere.

1mo. Si die quarto ſuperveniat phrenitis, malum ſignum, præſertim cum pulſu exiguo, quo in caſu hyrudines temporibus applicatæ ſæpe ægrum ſalvant. *Sauvages.*

2do Si febris poſt efflorefcentiæ declinationem protendatur, vel creſcat cum ſiti intenſa; anceps eventus.

3tio Subitanea retropreſſio, vel retroceſſus cum delirio, letalis.

4to Livor macularum malum ſignum.

5ot Pallor macularum, ſi talis ſtatim ab initio ſit; funeſtum eventum præſagit.

6to Idem periculum metuendum a vomitu perſiſtente & continuo.

7mo Si tuſſis poſt morbillos & raucedo cum ſudore nocturno remaneat, emaciationem & phthyſin inducit.

8vo Morbilli cito erumpentes ante, tertium diem malignitatem denotant.

9no Hæmorrhagia præſertim veſicæ cum febri putrida mortem prænunciat.

10mo. Deperditio ſenſuum in complicatione febris putridæ vel malignæ cum morbillis, excepto auditu inter letalia ſigna numeranda.

11no. Si poſt regimen intenſe calidum exanthemata nigreſcant, de adultis, quibus hoc tantum contingit, conclamatum eſt, ni-

ſi phlebotomia & regimine temperatiori iis actutum ſubveniatur. *Sidenham*

12mo Morbi ſtadia inſolito more protenſa, peſſimum omen. *Morton.*

THESES.

I.

Morbilli, unam eandemque, methodum medendi non admittunt.

II.

Malignitas morbillorum non ab indole miasmatis, ſed a conſortio alterius morbi dependet.

III.

Morbillorum inſitio graſſante maligna conſtitutione non eſt inſtituenda.

IV.

IV.

Inſitio morbillorum non ſemper febrim morbilloſam producere poteſt.

V.

Morbilli ſolummodo contagio propagantur.

VI.

Febris morbilloſa eſt febris ſpecifica ſui generis.

VII.

Natura miasmatis morbilloſi nondum cognita eſt.

VIII.

Male morbillorum curatio ſemper venæ ſectione inchoatur.

IX.

IX.

Aer frigidiusculus convulſiones morbillantium non æque ſopit, ac variolantium, immo nocet.

X.

Opium convulſionibus morbillorum non ſemper indicatur, ſed ſæpe periculum cauſſat.

XI.

Scrophuloſa pulmonum diatheſi affecti, peſſime multantur a morbillis.

XII.

Hæmorrhagia morbillantium non ſemper critica eſt, ſed ſæpe ſymptomatica.